

רשות ההגבלים העסקיים

נימוקי התנגדות הממונה על הגבלים עסקיים למיזוג בין S.C. ACKERSTIEN

RO S.R.L, אקרשטיין תעשיות בע"מ לבין נתיבי נוי בע"מ

א. מבוא

ביום 20 באוגוסט 2009 הגישו S.C. ACKERSTIEN RO S.R.L (באמצעות אקרשטיין תעשיות בע"מ) ונתיבי נוי בע"מ הודעות מיזוג לפי סעיף 20 לחוק ההגבלים העסקיים התשמ"ח – 1988 (להלן: "החוק").

הודעות המיזוג הוגשו בגין עסקה לרכישת נכסי חברת נתיבי נוי בע"מ (להלן: "נתיבי נוי") על ידי S.C. ACKERSTIEN RO S.R.L (להלן: "אקרשטיין רומניה").

נתיבי נוי ואקרשטיין מתחרות זו בזו בייצור מוצרי תשתיות על-קרקעיות, לרבות אבנים משתלבות. כפי שיוסבר להלן, בדיקת המחלקה הכלכלית ברשות ההגבלים העסקיים (להלן: "הרשות") העלתה כי כבר כעת התחרות בשוק האבנים המשתלבות לקויה, כי המיזוג מקים חשש סביר לפגיעה משמעותית בתחרות בדרך של השפעות מתואמות בשוק האמור, וכי חשש זה אינו מופג נוכח חסמי הכניסה הקיימים לשוק, ובראשם עודף כושר הייצור הניכר המצוי בו.

משכך החלטתי, לאחר שנטלתי את עצת ועדת הפטורים והמיזוגים, להתנגד למיזוג בין נתיבי נוי בע"מ ל-S.C. ACKERSTIEN RO S.R.L מכוח סמכותי לפי סעיף 21 לחוק. על החלטתי זו הודעתה לחברות המתמזגות ביום 22 באוקטובר 2009.

להלן יפורטו הטעמים המרכזיים להחלטתי.

ב. הצדדים למיזוג ועסקת המיזוג

אקרשטיין רומניה היא חברה פרטית בבעלות מלאה, בעקיפין, של אקרשטיין תעשיות בע"מ (להלן: "אקרשטיין")¹. אקרשטיין רומניה אינה פעילה בישראל.

אקרשטיין היא חברה פרטית מקבוצת אקרשטיין, העוסקת בין היתר בייצור מוצרי בטון, המשמשים להקמת תשתיות, ובכלל זה מוצרים המשמשים לחיפוי משטחי קרקע (אבנים

¹ אקרשטיין מחזיקה ב-100% ממניותיה של Ackerstien Overseas Ltd. (Cyp.) המחזיקה ב-100% ממניותיה של אקרשטיין רומניה.

משתלבות), חיפוי גדרות, מבנים וקירות חיצוניים, ומוצרי פיתוח סביבתי. מוצרים אלה מכונים "תשתיות על קרקעיות".

נתיבי נוי היא חברה פרטית בבעלות מלאה של אשטרום תעשיות בע"מ (להלן: "אשטרום") מקבוצת אשטרום.²

נתיבי נוי מייצרת אף היא מבנים משתלבות, חיפוי גדרות מבנים וקירות חיצוניים, ומוצרי פיתוח סביבתי.

בהתאם להסכם שהובא בפני, רוכשת אקרשטיין רומניה מנתיבי נוי את מכלול הציוד המשמש את נתיבי נוי לייצור מוצרי החיפוי שתוארו לעיל (להלן: "ההסכם"). עסקה זו מהווה מיזוג אופקי, שכן נתיבי נוי ואקרשטיין (כאמור, חברת האם של אקרשטיין רומניה) מתחרות זו בזו בייצור ושיווק מוצרים המשמשים להקמת תשתיות על קרקעיות.

ג. השוק הרלוונטי

ג.1. כללי

הגדרת השוק הרלוונטי היא אמצעי לתחימת זירת התחרות על דרך זיהוי קבוצת המוצרים הקטנה ביותר, ששליטה בה תאפשר להפעיל כוח שוק.³ כפי שנקבע לאחרונה על ידי בית המשפט העליון⁴:

באמצעות הגדרת השוק ניתן לזהות השפעה שלילית על השוק - "כשל שוק", המאפשר לחברות המחזיקות בכוח שוק להרע את תנאי הסחר בו באופנים שונים, על-ידי העלאת מחירים או הורדת איכות המוצר, בהשוואה לתנאים שהיו נקבעים על-ידי כוחות השוק בשוק תחרותי-חופשי.

בשוק הרלוונטי ייכללו אותם מוצרים שיש בהם כדי לרסן את כוחו של מי שנחזה להיות בעל כח שוק. כפי שמציינים המלומדים Van Bael ו-Bellis⁵:

"Market definition is a basic tool to identify and define the boundaries of competition between firms and to analyze the

² קבוצת אשטרום עוסקת בעבודות תשתית, בנייה, ייזום, הקמה וניהול של פרויקטים ומיזמי נדל"ן, ובייצור חומרי בניין.

³ ראה ע"א 2247/95 הממונה על הגבלים עסקיים נ' תנובה מרכז שיתוף לשיווק תוצרת חקלאית בע"מ, פ"ד נב(5) 213, פסקה 20 (להלן: "עניין תנובה").

⁴ ע"פ 2560/08 מדינת ישראל נ' ירון וול (פורסם בבנו), פסקה צ"ו (להלן: "עניין המעטפות").

⁵ Ivo Van Bael & Jean-Francois Bellis, *Competition Law of the European Community*, 132,

Bellamy & Child, *European Community Law of* (Kluwer Law International, 4th ed., 2005) כן ראו

Competition 241 (Peter Roth & Vivien Rose eds., 6th ed, Oxford, 2008)

practical effects of their behaviour on the competitive environment. The primary objective of defining a market is to identify the market power of the business under investigation by identifying actual competitors of that business that are capable of constraining its behaviour and of preventing it from behaving independently of effective competitive pressures."

על פי מבחן תחליפיות הביקוש, המקובל בישראל ובעולם, מוצר ב' הוא תחליף טוב דיו למוצר א', דהיינו מוצר ב' מצוי בשוק הרלוונטי של מוצר א', אם העלאה קטנה אך משמעותית ומתמשכת במחירו של מוצר א' תתבטא במעבר של צרכנים לרכישת מוצר ב', בהיקף שיגרום להעלאת המחיר להיות בלתי כדאית מלכתחילה.⁶

יחד עם זאת, במקרים רבים קיים קושי ביישום המבחן האמור, היות שהוא כרוך באיסופם של נתונים אמפיריים שאינם בנמצא ובעריכתן של בדיקות אקונוטריות מורכבות, שממילא – בהיעדר נתונים – אינן מעשיות. נוכח קשיים אלה, הגדרת השוק נבחנת בדרך כלל על בסיס מדדים איכותיים-פרקטיים, שפותחו בפסיקה ובהחלטות הממונה.⁷

יישומם של מדדים אלה במקרה דנן מלמד כי שוק האבנים המשתלבות, בו תיבחן השפעתו התחרותית של המיזוג כפי שיוסבר להלן, הוא שוק רלוונטי מובחן.

2.2. שוק האבנים המשתלבות הינו שוק רלוונטי מובחן

כאמור לעיל, המיזוג הנבחן הינו מיזוג אופקי בין שתי חברות העוסקות בייצור, שיווק ואספקה (להלן: "אספקה") של מוצרי בטון המשמשים להקמת תשתיות על קרקעות. מוצרים אלה מחולקים לשלוש קבוצות עיקריות, על פי שימושם: אבנים לחיפוי משטחי קרקע (כגון מדרכות, חניות ורחובות "הולנדיים"; להלן: "אבנים משתלבות"), אבנים לחיפוי משטחים אנכיים (מבנים,

⁶ מבחן זה אף מכונה "מבחן המונופול ההיפותטי". בארצות הברית הוא מכונה "SSNIP" - small but significant and non transitory increase in price. לעניין מבחן זה ראו עניין המעטפות, פסקאות ק"י-ז-ק"י"ט; עניין תנובה, פסקה 20; ערר (י-ם) 10/99 תבל תשדורת בינלאומית לישראל בע"מ נ' הממונה על ההגבלים העסקיים, (פורסם בנבו), פסקה 4 (להלן: "עניין תבל"); Commission Notice on the definition of relevant market for the purposes of Community competition law, OJ C 372, 9.12.1997, סעיפים 15-19; Horizontal Merger Guidelines, U.S Department of Justice and the Federal Trade Commission (Issued: April 2, 1992; Revised: April 8, 1997), סעיף 1.11 (להלן: "הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב").

⁷ ראו, למשל, עניין המעטפות, פסקה קכ"א-קכ"ב; הי"ע 704/07 הממונה על הגבלים עסקיים נ' פרינר (הדס 1987) בע"מ (פורסם בנבו), פסקה 17 (להלן: "עניין פרינר"); הי"ע (י-ם) 3/97 מגל מערכות בטחון בע"מ נ' הממונה על ההגבלים העסקיים, (פורסם בנבו) פס' 30-31 (להלן: "עניין מגל").

קירות וגדרות) ומוצרי פיתוח סביבתי (גומות לעצים, אבני שפה). שתי החברות המתמזגות מספקות את כל סוגי המוצרים דלעיל, אם כי אקראשטין מחזיקה במגוון רחב יותר של מוצרים.

שלוש קבוצות המוצרים שמספקות החברות המתמזגות, משמשות לצרכים שונים, אינן תחליפיות זו לזו, ומשכך אינן באות בגדרו של אותו שוק רלוונטי. יחד עם זאת, בין קבוצות אלה קיימות זיקות גומלין. כך, למשל, לקוח המעוניין לרצף משטח באבנים משתלבות זקוק גם לאבני שפה ולעיתים גם לגומות לעצים. עם זאת, מקובל בענף לפצל את רכישת סל המוצרים בין החברות השונות בשוק, במידה וקיימים פערי מחיר, ולו נמוכים ביותר.

כפי שיוסבר להלן, בדיקת הרשות העלתה כי החששות שמקים המיזוג עולים מתחום האבנים המשתלבות, ומשכך יתמקד הדיון בתחום זה.

מלבד האבנים המשתלבות אותן מספקות החברות המתמזגות, ישנם מוצרים נוספים המשמשים לחיפוי ולהקמת תשתיות על קרקעיות, כגון אספלט, משטחי בטון גדולים ואבן טבעית. מוצרים אלה נבדלים מאבנים משתלבות במספר פרמטרים פונקציונאליים חשובים, ובהם מראה החיפוי המתקבל, עמידות החיפוי, תחזוקה, אפשרויות ההסרה שלו לצורך עבודות תת-קרקעיות ועוד. מכאן, שקיימים **הבדלים פונקציונאליים מובהקים** בין אבנים משתלבות לבין חיפויי קרקע אחרים.

בנוסף, קיימים **פערי מחירים משמעותיים** בין אבנים משתלבות לבין אפשרויות חיפוי אחרות, פערים הנעים בין עשרות למאות אחוזים. פערים אלה מחזקים את המסקנה בדבר היעדר תחליפיות בין אבנים משתלבות לבין חיפויי קרקע אחרים.⁸

פרספקטיבת הנפשות הפועלות מלמדת אף היא כי הן יצרני האבנים המשתלבות והן קבלני התשתיות רואים את האבנים המשתלבות כשוק רלוונטי מובחן, ואינם תופסים חיפויים אחרים כחלופה קרובה לאבנים המשתלבות.

זאת ועוד, עיקר הרוכשים בתחום התשתיות העל קרקעיות הינם קבלני תשתיות ופיתוח, הקונים את המוצרים בהתאם לפרויקטים אותם הם מבצעים, בדרך כלל פרי זכייה במכרזי רשויות מקומיות. ככלל, סוג החיפוי המבוקש בפרויקט **נקבע מראש** במפרט המכרז, כאשר לקבלן אין גמישות בבחירת סוג החיפוי שיותקן בפרויקט, אלא רק בחירה בין היצרנים השונים.

מפרט המכרז מסייע אף הוא לתחום את זירת התחרות הרלוונטית. במצב דברים זה, בו הרשויות המקומיות מבקשות באופן מפורש – באמצעות המכרזים אותם הן עורכות – אבנים משתלבות, ולא מוצר חיפוי אחר, הרי שמוצרים אשר אינם יכולים, מלכתחילה, לעמוד בתנאי המכרז, אינם תחליפיים לאבנים המשתלבות.⁹

⁸ לפערי מחיר כאינדיקציה להיעדר תחליפיות ראו, למשל, **עניין המעטפות**, פסקה קכ"ו.

⁹ השוו: **עניין המעטפות**, פסקה צ"ז.

בהקשר זה יצוין, כי הן הקבלנים והן הרשויות המקומיות מהווים צרכנים של האבנים המשתלבות, בשלבים שונים של שרשרת האספקה. עם זאת, הרשויות המקומיות מושפעות במידה פחותה משינויים במחיר האבנים המשתלבות, נוכח צירוף העובדות הבאות: היותם של הקבלנים הלקוחות הישירים הרוכשים את האבנים; עלות האבנים מהווה כרבע עד שליש בלבד מהמוצר הסופי (מדרכה); קיומה של תחרות בחוליית הקבלנים. מכל אלה עולה כי במקרה בו תתרחש עליית מחירים בשוק, הרשויות יספגו עלייה זו באופן חלקי בלבד. יחד עם זאת, הרשויות המקומיות הן שיוצרות את הביקוש למוצר.

ד. המתחרים ומאפייני ההיצע בשוק

בשוק האבנים המשתלבות בישראל פעילות ארבע חברות. שתי החברות שהן צד למיזוג: אקרשטיין ונתיבי נוי¹⁰, וכן שתי חברות נוספות – ולפמן תעשיות בע"מ (להלן: "ולפמן") ואיטונג בע"מ (להלן: "איטונג"). בתחום פועלת חברה נוספת, סלע שיווק מוצרי בטון (2002) בע"מ (להלן: "סלע"), אולם היא מייצרת בהיקפים זניחים¹¹. התחרות בשוק הינה בין החברות המקומיות בלבד, היות וכמעט לא קיים יבוא של מוצרים סטנדרטיים, עקב עלויות הובלה גבוהות.

כל המתחרות פעילות בשלוש קבוצות המוצרים שתוארו לעיל – אבנים משתלבות, אבנים לחיפוי משטחים אנכיים ומוצרי פיתוח סביבתי. עם זאת רוב הייצור (כשני שליש) הינו של אבנים משתלבות.

סוגי המוצרים השונים שמייצרות החברות המתחרות, מיוצרים ככלל באותן מכוונות באמצעות תבניות שונות בהן עושות החברות שימוש. ההחלפה בין התבניות השונות אינה משיתה עלות משמעותית על הליך הייצור, נוכח האפשרות לתכנן יעיל של העבודה והאפשרויות הטכנולוגיות להחלפה מהירה של תבניות במכוונות המתקדמות.

במילים אחרות: גמישות ההיצע בין קבוצות המוצרים ובין המוצרים שבכל קבוצה הינה גבוהה ביותר. במצב זה, מתבקש על פי התיאוריה הכלכלית, ובהעדר התקשרויות ארוכות טווח או חסמים אחרים להסטה, כי בהפעלת כוח שוק באחד מן השווקים יוסט אליו הייצור ממשנהו, למשל מאבני שפה לאבנים משתלבות. מסתבר, כי אם נמצא שבשוק האבנים המשתלבות עלול להיות מופעל כוח שוק כתוצאה מן המיזוג (בהתחשב ביכולת הסטת הייצור של המתחרים), הרי שממילא כוח זה עלול להיות מופעל גם על אספקת אבני שפה. בשל כך, ולאור העובדה שהאבנים

¹⁰ בהתאם להסכם המיזוג, נתיבי נוי פעלה עד ליום העברת הציוד לידי אקרשטיין, 30 ביוני 2009. נוכח התנגדות הממונה למיזוג זה, לא הועבר הציוד.

¹¹ סלע הפסיקה את פעילותה בתחום התשתיות העל קרקעיות בשנת 2000, וייצרה רק מקום בו הלקוח היה מעוניין בסל מוצרים, שכלל מוצרי תשתיות תת קרקעיות. נוכח עליית המחירים בשנת 2008, חזרה סלע לייצר בהיקפים זניחים.

המשתלבות מהוות את רובו הגדול של ייצור מוצרי התשתיות העל קרקעיות על ידי הפירמות המתמזגות, יתמקד הניתוח התחרותי בשוק האבנים המשתלבות.

ה. השפעת המיזוג על התחרות

בחינת המחלקה הכלכלית ברשות העלתה כי המיזוג הנדון מקים חשש סביר לפגיעה משמעותית בתחרות בשוק האבנים המשתלבות. פירוט הדברים להלן.

ה.1. מיזוגים אופקיים – עקרונות לניתוח

כאמור לעיל, המיזוג בין אקרשטיין לנתיבי נוי הוא מיזוג אופקי.

מיזוג אופקי יוצר שינוי מבני ישיר בשוק הרלוונטי. המיזוג מביא לגריעתו של מתחרה מהשוק וממילא להגברת הריכוזיות בו. משימתו של משטר הפיקוח על מיזוגים הינה להעריך את השפעתו של השינוי המבני אותו מחולל המיזוג, ולעצור את אותם מיזוגים המקימים חשש סביר לפגיעה משמעותית בתחרות.

השפעותיו האנטי תחרותיות של מיזוג אופקי ניתנות לסיווג לשני אבות טיפוס פוטנציאליים: **השפעות מתואמות** (Coordinated Effects) ו**השפעות חד צדדיות** (Unilateral Effects). חשש להשפעות מתואמות, דהיינו להיווצרותו, שימורו או חיזוקו של שיווי משקל אוליגופולי, מתעורר מקום בו המיזוג מאפשר (או כאמור מחזק אפשרות קיימת) למתחרים בשוק הרלוונטי להתאים את פעולותיהם זה לזה, ולפעול באופן שאלמלא התיאום לא היה רווחי עבורם¹². חשש להשפעות חד צדדיות קם מקום בו המיזוג יאפשר לפירמה הממוזגת, או יחזק אפשרות קיימת, להעלות מחיר באופן שיהיה רווחי עבורה ומבלי שתגובתן של מתחרותיה תמנע זאת ממנה¹³.

אומדן ההשפעה המסתברת של מיזוג אופקי על התחרות נעשה באמצעות ניתוח דו-מימדי. **המימד הסטטי** בוחן את מידת השינוי המבני שנוצר בעקבות המיזוג, באמצעות מספר אינדיקטורים,

¹² ראו למשל: H. Hovenkamp, *Federal Antitrust Policy* (3th Ed. 2005) (להלן: "Hovenkamp") פסקה 12.4; ABA Section of Antitrust Law, *Mergers and Acquisitions*, 3d Ed. (2008) (להלן: "ABA Mergers and Acquisitions"), ע' 135, 148. Commission notice, *Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings* (Brussels, 5.02.2004), פסקאות 39-40 (להלן: "הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה"); הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב, פסקה 2.1; נימוקי התנגדות למיזוג בין: שפית מעבדות ביולוגיות בע"מ - ביוואק בע"מ, 2006, הגבלים עסקיים 5000460, עמ' 9-10; נימוקי התנגדות למיזוג בין: דור אלון אנרגיה בישראל (1988) בע"מ - סונול ישראל בע"מ, 2005, הגבלים עסקיים 5000139, עמ' 3-7.

ובראשם נתחי שוק ומדדי ריכוזיות. אולם לצורך בחינת השפעתו של המיזוג לא די בניתוח הסטטי, אלא יש להוסיף ולערוך ניתוח דינמי של המיזוג. **המימד הדינמי** בוחן מאפיינים של השוק שבכוחם להפיג או למתן את החששות שהתעוררו בניתוח הסטטי, דהיינו האם ביכולתו של השוק לתקן את עצמו ואת הפגמים המבניים פרי המיזוג שנוצרו בו. עיקרו של הניתוח הדינמי הינו בבחינת חסמי הכניסה והמעבר הקיימים בשוק, ובראשם כושר הייצור ועודף כושר הייצור של המתחרים בשוק הרלוונטי¹⁴.

בבחינת המיזוג דגן נמצא, כי בהיבט הסטטי המיזוג מעלה באופן משמעותי את רמת הריכוזיות בשוק, ומגדיל את החשש להשפעות מתואמות בשוק הרלוונטי. הניתוח הדינמי אינו מקהה חשש זה, אלא מעצימו. הכל כפי שיפורט להלן.

ה.2. ההיבט הסטטי: המיזוג מעלה באופן משמעותי את רמת הריכוזיות בשוק

בשנת 2008 החזיקה אקרשטיין בנתח שוק של כ-49% מכלל המכירות בשוק האבנים המשתלבות, נתיבי נוי החזיקה בכ-16%, איטונג החזיקה בכ-23% וולפמן החזיקה בכ-11%. לפיכך, המיזוג הוא בין השחקן הגדול ביותר בשוק, לבין השחקן השלישי בגודלו בשוק. עובר למיזוג, נתח השוק של אקרשטיין נשק לשיעור המקיים מונופולין. לאחר המיזוג, נתח השוק של אקרשטיין יעמוד על 65% – כשני שליש מכלל השוק, וכפול מיתרת המתחרים גם יחד. גם במונחי כושר ייצור תחזיק הפירמה הממוזגת בנתח שוק העולה על 50%.

בחינת מדדי הריכוזיות מגלה עלייה גדולה בריכוזיות בשוק כתוצאה מהמיזוג:

	במונחי מכירות	במונחי כושר ייצור
HHI לפני המיזוג	3,334	3,032
HHI אחרי המיזוג	4,995	4,026
CR3	88%	87.5%

¹³ ראו למשל: Hovenkamp פסקה 12.3, ABA Mergers and Acquisitions, ע' 162 וחלואה; הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה, פסקה 24; הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב, פסקה 2.2.

¹⁴ לענין הניתוח חדו-מימדי ראו: עניין פריינר, פסקאות 23, 25-26; ה"ע 1/00 פוד קלאב נ' הממונה על הגבלים עסקיים, 2003, הגבלים עסקיים, 3017513, פסקה 39 (להלן: עניין פוד קלאב"); נימוקים להתנגדות הממונה על הגבלים עסקיים למיזוג בין אורלייט תעשיות (1959) בע"מ – ענבר פוליאסטר משוריין בע"מ, 2006, הגבלים עסקיים, 5000461, פסקה ד.1.

מדד HHI, אם כן, צפוי לעלות, הן במונחי מכירות והן במונחי כושר ייצור, עלייה משמעותית ביותר בשוק ריכוזי ממילא.¹⁵

מדד CR3¹⁶ עומד על כ-88%. יוער, כי בשווקים בהם מדד CR4 (קל וחומר מדד CR3) עומד על 75% או למעלה מכך, משטר הפיקוח על המיזוגים בארה"ב נוהג לעצור מיזוגים, המצמיחים לפירמה הממוזגת נתח שוק העולה על 12%¹⁷:

"There was also general agreement [in the Supreme Court rulings] that if the CR4 were 75% or higher, a merger in which the combined market share of the post-merger firm exceeded 12% should be illegal".

מן הניתוח הסטטי של מדדי הריכוזיות מצטיירת תמונה של שוק ריכוזי ביותר, שהמיזוג בו מעלה חשש תחרותי כבד.

ה.3. חשש כבד להשפעות מתואמות

בחינת השוק על מאפייניו העלתה כי המיזוג הנדון מגדיל את החשש מפני השפעות מתואמות (Coordinated Effects) בשוק האבנים המשתלבות.

המיזוג יביא לגריעתו של מתחרה מרכזי מבין ארבעה מתחרים עיקריים, לעליית הריכוזיות בשוק, ויגביר באופן משמעותי את החשש מפני השפעות מתואמות, בענף שכבר היום מאופיין בשיווי משקל אוליגופולי.

יובהר, כי חשש זה אינו מתבסס על תיאום מפורש של השחקנים בשוק, אלא על תנאי שוק המקלים על התנהגות מקבילה של השחקנים בו. כפי שקובעות הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה¹⁸:

¹⁵ יצוין, כי על פי הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב, עליה של למעלה מ-100 נקודות במדד HHI כתוצאה מהמיזוג, בשוק שהריכוזיות ההתחלתית בו גבוהה מ-1800 נקודות, מקימה הנחה (הניתנת לסתירה) בדבר פגיעה משמעותית בתחרות. יצוין, כי ישנם מקרים בהם יש מקום לגמישות מסוימת של מדדי ריכוזיות נוכח גודלו הצנוע של השוק הישראלי, ואולם בהיעדר יתרון במיזוג דנן ליכולת התחרות בשווקים בינלאומיים הוא אינו בא בגדר מקרים אלה. יתרה מכך, מדד HHI והעלייה בו כתוצאה מהמיזוג עומדים על רמה גבוהה בהרבה מהרף שנקבע בדיון האמריקאי. לעניין זה ראו נימוקים להתנגדות למיזוג הריבוע הכחול ישראל בע"מ – ירקון (פלוס 2000) סיטונאות מזון בע"מ, 2001, הגבלים עסקיים, 3012217, ע" 25-26.

¹⁶ מדד יחס הריכוזיות (CR – concentrated ratios) מודד את נתח השוק הכולל של המתחרים המובילים בשוק. כך, CR4 מודד את סך נתחי השוק של 4 המתחרים הגדולים בשוק, ו-CR3 מודד את סך נתחי השוק של 3 המתחרים הגדולים בשוק. מקובל כי מדד זה שימושי להערכת החשש להתנהגות מתואמת.

¹⁷ Hovenkamp, ע" 518, פסקה 12.4a1.

"A merger in a concentrated market may significantly impede effective competition, through the creation or the strengthening of a collective dominant position, because it increases the likelihood that firms are able to coordinate their behavior in this way and raise prices, **even without entering into an agreement or resorting to concerted practice...**"

[הדגשה אינה במקור]

החשש מפני השפעות מתואמות נוצר או מחריף בשוק בעל מבנה ומאפיינים התומכים בביסוסו של שיווי משקל על-תחרותי. בחינתו של שוק האבנים המשתלבות מעלה כי הוא בעל מאפיינים רבים היוצרים מצע נוח ופורה להתנהגות מקבילה של השחקנים בו, לרבות: מיעוט מתחרים; חסמי כניסה גבוהים; קיומו של עודף כושר ייצור ניכר בקרב חלק מהמתחרים; יציבות במאפייני השוק וביניהם הביקוש¹⁸, עלויות וטכנולוגיות הייצור; הומוגניות של המוצרים הרלוונטיים; יכולת איתור סטייה מהתנהגות מקבילה ויכולת "ענישה" מהירה; היותן של העסקאות בשוק תדירות ובעלות היקפים קטנים ביחס לשוק כולו – כל אלה מחזקים עד מאוד את נטיית השוק להתנהגות מותאמת, בלתי תחרותית.

ואכן, בחינת המחלקה הכלכלית ברשות העלתה כי כבר היום – טרם המיזוג – מתרחשות בשוק האבנים המשתלבות תופעות המצביעות על קיומן של השפעות מתואמות.

כאמור לעיל, עיקר הביקוש לאבנים משתלבות מקורו ברשויות מקומיות המפרסמות מכרזים לביצועם של פרויקטים לפיתוח סביבתי. ככלל, בתקופה הקודמת לבחירות מוניציפאליות מזוהה עלייה משמעותית בביקוש לאבנים משתלבות הנמשכת עד כשנה לאחר קיום הבחירות. כאשר קיים גידול בביקוש, עולה בהתאם גם מחיר המוצרים. יחד עם זאת, עם הקיטון בביקוש לא מתרחשת ירידה מקבילה במחיר. תופעה זו, בהתחשב במאפייני שוק האבנים המשתלבות, מצביעה על היעדר תחרותיות בשוק וסבירות גבוהה לקיומה של התנהגות מקבילה. בשוק תחרותי, נעדר השפעות מתואמות, **המאופיין בעודף כושר ייצור ניכר המוחזק על ידי המתחרים**, לא סביר כי עם עלייה בביקושים תתרחש במקביל עלייה במחיר. יתרה מכך, לא סביר כי בשוק תחרותי, המחיר לא ירד בתקופה בה חלה ירידה משמעותית בביקוש.

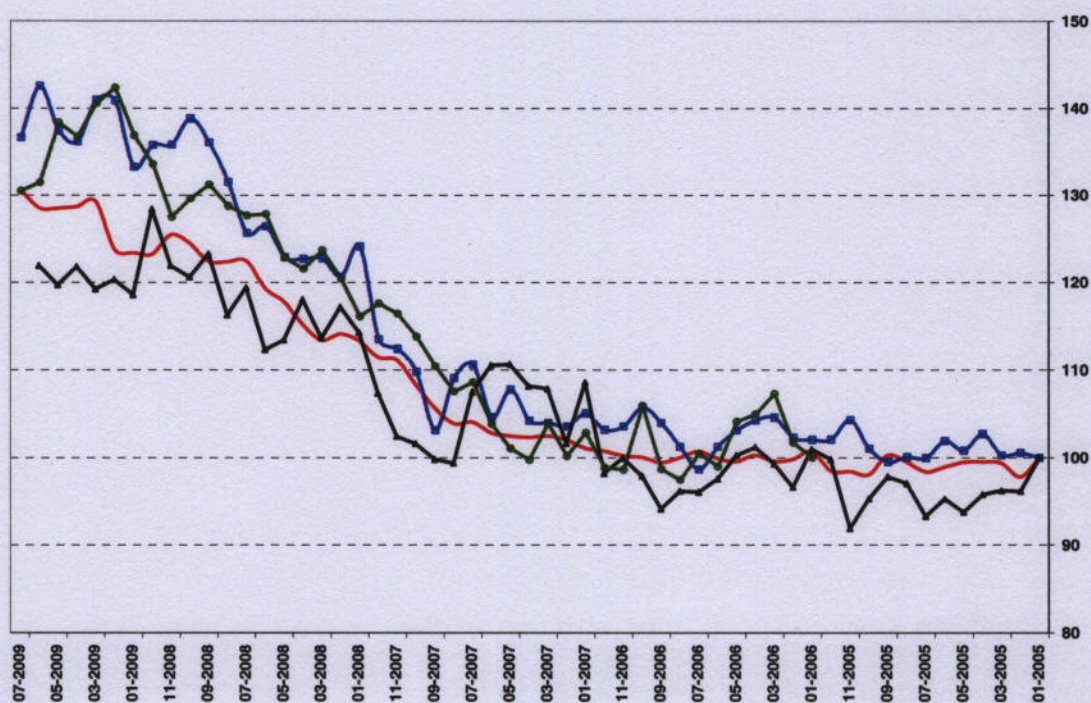
זאת ועוד, בשלהי 2007 – תחילת 2008 חלה עליית מחיר משמעותית בשוק האבנים המשתלבות, בשיעור הנע בין 20% ל-40%. יצוין, כי העלייה במחיר היתה גדולה יותר מעליית מחירי התשומות באותה העת. אף עליה זו, של השוק כולו באותה נקודת זמן, אינה יכולה להיות מוסברת כלכלית במונחי שוק תחרותי, נוכח עודף כושר הייצור הקיים בשוק כאמור לעיל.

¹⁸ הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה, סעיף 39.

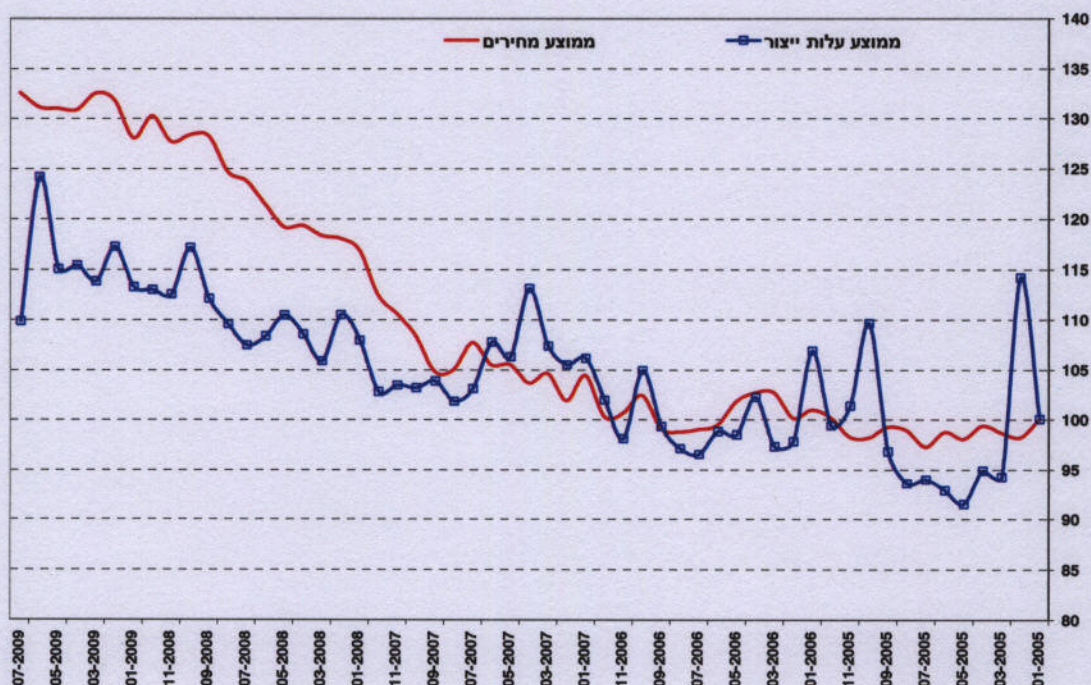
¹⁹ כפי שיפורט להלן הביקוש לאבנים משתלבות הינו דינמי באופן שלקראת בחירות מוניציפאליות ולאחריהן ניכרת עלייה משמעותית בביקוש. עם זאת, לא מדובר בחוסר יציבות בביקושים, אלא בדפוס ביקוש הניתן לצפייה.

הגרפים הבאים ממחישים את שיווי המשקל האוליגופולי הקיים בשוק האבנים המשתלבות. בגרף א' ניתן להבחין כי מחירי האבנים המשתלבות של ארבע המתחרות בשוק נעים באופן מותאם, לרבות בעליית המחירים המשמעותית שהתרחשה בסוף 2007 – תחילת 2008. גרף ב' ממחיש כי התאמה זו אינה מוסברת על ידי השינוי בעלויות הייצור.

גרף א' – מדד מחירי אבנים משתלבות של ארבע המתחרות בשוק

גרף ב' – מדדי מחיר ועלות ייצור ממוצעים

האינדיקציות לקיומן של השפעות מותאמות בשוק האבנים המשתלבות אף מתחזקות נוכח העובדה שהרוכשים בשוק הינם רגישי מחיר, אשר מוכנים לעבור מספק אחד למשנהו בשל פערי מחיר נמוכים מאוד. נוכח מאפיין זה של הביקוש, בשוק תחרותי ניתן לצפות כי תתקיים תחרות עזה על ליבם וכיסם של הרוכשים, באמצעות הורדת מחירים. חרף זאת, התמונה התחרותית בשוק שונה מעיקרה: המחירים בשוק עולים אך אינם יורדים; המתחרים בשוק אינם עושים שימוש במלוא כושר הייצור שלהם, גם מקום בו קיימת עליה בביקוש; המתחרים בשוק מעידים כי הפחתת מחירים אינה כדאית עבורם בשל העובדה שהמתחרים האחרים ישוו מיד מחירים, והדבר יגרור הורדות מחירים בשוק מבלי לגייס לקוחות נוספים.

נוכח האמור לעיל, עסקת המיזוג, דהיינו רכישת כושר הייצור של נתיבי נוי על ידי אקרשטיין, תחזק ותבצר את התנהגותן המקבילה של החברות המתחרות בשוק. אפנה כעת לניתוח הרסנים הדינמיים אשר עשויים היו להפיג חשש זה.

ה. 4. ניתוח דינמי – חסמי כניסה לשוק

הואיל ועוד קודם למיזוג שורר בשוק שיווי משקל על-תחרותי, הרי שהמציאות מלמדת כי אין בכוחם של פתרונות דינאמיים למנוע הפעלת כוח שוק כלפי הלקוחות. אעמוד להלן על הטעמים המרכזיים לכך.

ראשית, כאמור לעיל, בידי חלק מהמתחרים בשוק קיים עודף כושר ייצור **ניכר**, המהווה חסם כניסה והתרחבות משמעותי בשוק. עודף כושר ייצור המוחזק בידי מתחרים בשוק, מרתיע חברות מלהיכנס לאותו שוק, היות שהוא מקנה לבעל הכושר העודף יכולת "ענישה", דהיינו אפשרות להגביר את הייצור ולהוריד את המחירים בשוק.

בית הדין להגבלים עסקיים כבר קבע **בעניין פריניר**, כי עודף כושר ייצור המוחזק בידי מונופולין מהווה חסם כניסה והתרחבות משמעותי²⁰:

"מקובל עלינו, כי עודף כושר ייצור המוחזק בידי מונופולין מהווה חסם כניסה והתרחבות משמעותי. זאת מאחר שאותו מונופולין יוכל להשתמש בכוחו כדי למנוע ממתחרים פוטנציאלים מלהיכנס לשוק, בדרך של הגברת הייצור, דהיינו הגדלת ההיצע בשוק וכתוצאה מכך הורדת המחיר. תוך שימוש באותו כוח יוכל המונופול גם "למתן" את התנהגותם התחרותית של מתחריו הקיימים. (על משמעותו של עודף כושר ייצור בידי פירמה המצויה בשוק ראה : הנחיות המיזוגים של משרד המשפטים האמריקאי Horizontal Merger Guidelines, section 3.3 (Revised [5] ; ed., 1997). [20] ; FTC v. Elders Grain, 868 F.2d 901, 906 (1989).) ההנחיות למיזוגים האירופאיות שצורפו לסיכומים; וכן החלטות הנציבות " Commission Decision 2001/432/EC in Case IV/M.1813 - Industri Kapital Nordkem/Dyno, OJ L 154, 9.6.2001, p. 41, point 100 שצורפו גם הן לסיכומים).

²⁰ עניין פריניר, פסקאות 32-33.

במקרה דנן, מאחר שלפירמה הממוזגת כושר ייצור גדול מאוד יחסית לשוק, כושר ייצור המגיע לכלל היצע העגבניות בשוק או למצער לחלקו הארי - אין ספק כי כושר ייצור זה מהווה חסם כניסה משמעותי כלפי כל מי שינסה להיכנס לשווקים הרלבנטיים או אף להתרחב מעבר למידה הרצויה לאותה הפירמה. זאת מאחר שלפירמה הממוזגת יכולת "הענשה" גבוהה. באמצעות כוחה להוריד מחירים על-ידי הגברת הייצור והגדלת ההיצע, עד לרמת מחירים אשר תוציא את הפירמה המתחרה מן השוק או למצער תפחית משמעותית את הייצור בפועל של הפירמה המתחרה. יש מקום לציין, כי זנלכל אכן הגדילה את יכולת הייצור שבידה וכן את הייצור בפועל עד להכפלה של ממש, ולא באה תגובה "מענישה", אך כל זה התרחש בשנים האחרונות בעת בחינת המיזוג על-ידי בית הדין, ועל כן ספק אם יש בכך כדי ללמד על ההתנהגות הצפויה בשוק.

חשוב לציין כי אין צורך שבפועל תתרחש התנהגות דורסנית מעין זו, מספיקה הידיעה בשוק כי בכוחה של הפירמה הממוזגת לנהוג כך בכדי לקבוע כי מדובר בחסם כניסה משמעותי..."

כאמור לעיל, נתח השוק של אקרשטיין נושק למונופולין טרם המיזוג, ולאחר המיזוג חוצה את רף המונופולין הקבוע בחוק, לרבות במונחי כושר ייצור. על כל פנים, אפילו לא היתה אקרשטיין מונופול, הרי שדברי בית הדין האמורים יפים גם למקרה בו פירמה שאינה מונופול מחזיקה בעודף כושר ייצור. כך אף בהנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב ובאירופה:

הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב עומדות על משמעותו של עודף כושר ייצור בידי פירמה המצויה בשוק (incumbent) בקשר עם אפשרויות כניסה של מתחרים חדשים²¹:

"Factors that reduce the sales opportunities available to entrants include: (a) ... (c) any anticipated sales expansion by incumbents in reaction to entry, either generalized or targeted at customers approached by the entrant, that utilizes prior irreversible investments in excess production capacity."

וכך אמר פרופ' Posner, בכהונתו כשופט בערכאת ערעורים פדראלית²²:

"Furthermore, excess capacity discourages new entry; who wants to enter a market plagued by excess capacity?"

בדומה, אף הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה מציננות עודף כושר ייצור בידי מתחרה קיים כחסם כניסה בפני מתחרים חדשים²³:

"Barriers to entry also encompass situations where the incumbents have already committed to building large excess capacity"

²¹ הנחיות המיזוגים האופקיים בארה"ב, פסקה 3.3.

²² FTC v. Elders Grain, 868 F.2d 901, 906 (1989).

²³ הנחיות המיזוגים האופקיים באירופה, פסקה 71(c).

ואכן, החלטות הנציבות רואות בעודף כושר ייצור בידי מתחרים קיימים אמצעי הרתעה בפני מתחרים חדשים. כך, בהחלטה הנוגעת למיזוג בין שתי חברות היוצר חששות תחרותיים בתחום הכימיקלים, ציינה הנציבות²⁴:

"Given this excess capacity, Dyno and Neste could use the threat of a temporary capacity increase as a deterrent to discourage new entry."

גם פרופ' ד' גילה עמד על היותו של עודף כושר ייצור בידי פירמות קיימות חסם כניסה²⁵:

"הסיבה שעודף כושר ייצור עלול להוות חסם כניסה, היא שכושר ייצור עודף של הפירמות הקיימות מסמן לנכנס פוטנציאלי שכניסתו עלולה להיות לא רווחית. עם הכניסה, הפירמות הקיימות בשוק (ובמקרה שלנו, במיוחד תנובה עצמה) תהיינה מסוגלות לחתוך מחירים תוך שימוש בכושר הייצור העודף שלהן. הפירמה הנכנסת תצטרך גם היא לחתוך מחירים, על מנת לשמור על נתח שוק מינימלי. רווחיה הצפויים עשויים עקב כך להיות קטנים, עד כי לא יצדיקו את ההשקעה הקבועה הדרושה לצורך כניסה לשוק. מאותה סיבה ממש, קיימת מגבלה לא רק על כניסה של פירמה חדשה, אלא גם על התרחבות של פירמה קטנה שכבר קיימת בשוק."

לסיכום אם כן, בפני מתחרה חדש בשוק האבנים המשתלבות שלאחר המיזוג, עומד חסם כניסה בדמות עודף כושר ייצור **משמעותי ביותר** המצוי בידי חלק מן המתחרים בשוק.

שנית, עלויות הכניסה לשוק האבנים המשתלבות הינן גבוהות. כדי להיכנס לשוק זה יש צורך לרכוש מכונות לייצור האבנים, תבניות, מתקני בטון וציוד נלווה נוסף – העלות הכוללת של ציוד זה הינה גבוהה ומשמעותית ביותר על רקע היקפו הכספי הכולל של השוק ונתוני הרווחיות בו. עלויות אלה יוצרות אפוא חסם כניסה ממשי ומשמעותי.

שלישית, הייבוא של אבנים משתלבות אינו מעשי, נוכח משקלם הרב של המוצרים ועלויות ההובלה הגבוהות בהתאם. אלה הופכים את היבוא לבלתי כדאי.

הנה כי כן, החשש הסביר שמקים המיזוג להיווצרותן או להחרפתן של השפעות מתואמות בשוק האבנים המשתלבות, אינו מופג כי אם מתחזק.

1. טענות הצדדים

טענה מרכזית אחת בפי הצדדים למיזוג, ולפיה החלטתה של נתיבי נוי לסגור את שעריה נעשתה באופן עצמאי וללא קשר לעסקת המיזוג הנדונה, משכך מדובר על עסקה לקניית "ברזלים" ולא בקניית מתחרה.

Commission Decision 2001/432/EC in Case IV/M.1813 - **Industri Kapital Nordkem/Dyno**, OJ L ²⁴ (9.6.2001), 154, סעיף 100.

²⁵ ד' גילה "הערת פסיקה: ערר 2/94 תנובה נ' הממונה על הגבלים עסקיים" המשפט (1998), כרך ד' 351, ע' 361 (להלן: "גילה, הערת פסיקה בעניין תנובה").

הצדדים מסרו כי בהנחה שאקרטטיין ונתיבי נוי שתיהן פעילות בשוק – דהיינו בהתאם לראיית הרשות את המיזוג – הם אינם חולקים על הניתוח התחרותי שערכה הרשות לפיו עולה חשש סביר לפגיעה משמעותית בתחרות. עם זאת טענו הצדדים, כי הניתוח התחרותי אינו רלוונטי, היות שלטענתם נתיבי נוי ממילא היתה יוצאת מהשוק, ובמצב דברים זה הרי שאין למיזוג השפעה על התחרות. עוד טענו הצדדים כי לנתיבי נוי יהיה קשה לאתר רוכש חלופי לציד, אם בכלל.²⁶

אין בידי לקבל טיעון זה.

ראשית, לא די בראיות שהביאו הצדדים על מנת לבסס את הטענה לפיה נתיבי נוי היתה מפסיקה את פעילותה אף אלמלא המיזוג. אמנם, הצדדים הציגו את החלטת מועצת המנהלים של אשטרום לסגור את נתיבי נוי עוד טרם עסקת המיזוג, ואולם התנהלות הצדדים והסכם המיזוג עצמו מצביעים מפורשות על כך שהפסקת פעילותה של נתיבי נוי נעשתה בקשר ישיר עם העסקה מול אקרטטיין. במה דברים אמורים?

ביום 15 בינואר 2008 החליטה מועצת המנהלים של אשטרום לסגור את מפעל נתיבי נוי "לקראת המחצית הראשונה של שנת 2009", זאת עקב התוצאות העסקיות של החברה בשנים הקודמות. עוד הוחלט כי ייעשה מאמץ למכור את הציד לצד ג' ולחילופין להעבירו לחו"ל, בין על ידי הקמת מפעל בחו"ל על ידי אשטרום עצמה ובין עם שותפים.

ביום 14 ביולי 2008 התקבלה ברשות בקשה לאשר לאשטרום ולקבוצת אקרטטיין לנהל משא ומתן שעניינו השקעה משותפת בייצור אבנים משתלבות ברומניה. ביום 12 באוגוסט 2008 נענתה פנייה זו בחיוב, ואושר לצדדים **לנהל משא ומתן** כמבוקש, זאת בהסתמך על המצג העובדתי שהוצג על ידי הצדדים בפני הרשות.

המשא ומתן שנוהל בין הצדדים לא הניב מיזם משותף ברומניה. חלף זאת, הוסכם בין הצדדים ביום 9 במרץ 2009 כי אקרטטיין רומניה תרכוש את ציד הייצור של נתיבי נוי, בהסכם נשוא החלטה זו.

על פי ההסכם, מפעל נתיבי נוי ממשיך לייצר ולעשות שימוש בציד הנמכר, עד ליום העברת הציד לידי אקרטטיין רומניה.²⁷ דהיינו, **במועד המיזוג, נתיבי נוי היא חברה מייצרת ופעילה לכל דבר ועניין**, כפי שאף הוצהר מפורשות בהסכם.²⁸

²⁶ ראוי לציין כי הצדדים הבהירו כי נתיבי נוי אינה חברה כושלת, וכי אין הם מבקשים לילך בנתיב שמתווה דוקטרינה זו.

²⁷ סעיף 2.2 להסכם קובע כי: "The Purchaser hereby declares that it is aware of the fact that the Seller is currently using the Equipment and agrees that the Seller shall continue to use the equipment until the Hand Over Date defined in Clause 3 below." 3.1 להסכם כי: "The Parties hereby agree that the Seller shall be entitled to continue to use the Equipment until 30th of June, 2009 (the "Hand Over Date")."

השאלה כיצד היתה מתנהלת נתיבי נוי אלמלא הסכם המיזוג – אם היתה סוגרת את שעריה, ממשיכה את פעילותה באופן עצמאי, או אולי מוכרת את פעילותה או את נכסיה לגורם אחר – נותרה פתוחה. בהקשר זה ראוי לציין כי החלטתה של נתיבי נוי מינואר 2008 לסגור את המפעל אינה מהווה סוף פסוק. לראיה, על פי הצהרתה של נתיבי נוי עצמה, גם בשנת 2001 החליטה קבוצת אשטרום על סגירת פעילותה של נתיבי נוי, אך בלחץ הדרג הניהולי של נתיבי נוי, בוטלה ההחלטה. אין זה מן הנמנע, כי אף הפעם היתה אשטרום משנה את החלטתה וממשיכה את פעילותו של מפעל נתיבי נוי אילו לא היתה נרקמת עסקת המיזוג עם אקרשטיין.

שנית, אפילו נצא מנקודת הנחה שנתבי נוי נפלטה מהשוק, הרי שעומדות בפניה מספר חלופות באשר לדרך בה תנהג בפעילותה או בנכסיה. על פניו ניכר כי הנתיב בו בחרה נתיבי נוי, מכירת כושר הייצור שלה למתחרתה הגדולה והמשמעותית ביותר בשוק האבנים המשתלבות, הוא הפוגעני ביותר בראי התחרות. לא ניתן לומר שפגיעה זו הינה כורח המציאות. אמנם, נתיבי נוי העלתה טענה כי יקשה עליה לאתר רוכש חלופי, אולם טענה זו נטענה בעלמא, מבלי שהובאו לה תימוכין כלשהם. ממילא, דומה כי ככל שקיים קושי כזה, הוא יציר כפיה של נתיבי נוי, שבחרה להשבית את פעילותה קודם שהביאה את המיזוג לבחינתו. ודוק: היותה של אקרשטיין הרוכש הכדאי ביותר מבחינת של נתיבי נוי, אינה מהווה שיקול רלוונטי במארג השיקולים שמתווים דיני התחרות.

יתרה מכך, אף אלמלא יימצא רוכש חלופי, יתכן וקיימת עדיפות מן הבחינה התחרותית למצב דברים בו נכסיה של נתיבי נוי יצאו לחלוטין מהשוק, על פני מצב בו יועברו לאקרשטיין ויגדילו באופן משמעותי ביותר את כושר הייצור שלה.

שלישית, אין בידי לקבל את הטענה כי מדובר בעסקה לרכישת "ברזלים" כנטען. גם במצב דברים בו היו עומדים נכסיה של נתיבי נוי בטלים, ועסקת המיזוג היתה יוצאת אל הדרך תחת נקודת מוצא זו, הרי אין בכך לאיין את ההשפעה התחרותית של עסקת המיזוג. נכסיה של נתיבי נוי, גם אם עומדים בטלים, הם בעלי פוטנציאל תחרותי, ולפיכך ממילא הניתוח התחרותי שלעיל היה נכון ורלוונטי.

רביעית, כעניין שבמדיניות, לא ניתן לקבל את טענת הצדדים לפיה הניתוח התחרותי אינו רלוונטי היות שנתבי נוי החליטה עצמאית להפסיק את פעילותה. שאם לא כן, יש בכך לעודד "הנדסת" עסקאות מיזוג, באופן שיאפשר לצדדים למלט אותן מפני ניתוח תחרותי מלא. במילים אחרות: די בכך שהחברה הנרכשת תצהיר כי התכוונה לצאת מהשוק ללא תלות בעסקת המיזוג, על מנת שהמיזוג ייבחן באופן מוגבל, על בסיס ההנחה שהחברה הנרכשת אינה פעילה בשוק. ברור כי מצב

²⁸ סעיף 7.1 להסכם קובע כי: "Each Party represent and warrants to the other Party that: 7.1.1 It is a company duly organized, validly existing and operating, with corporate powers and authority to own properties and to conduct its business as currently conducted."

דברים מעין זה יחבל במטרותיו של משטר הפיקוח על המיזוגים, ובאכיפתו היעילה של חוק ההגבלים העסקיים.

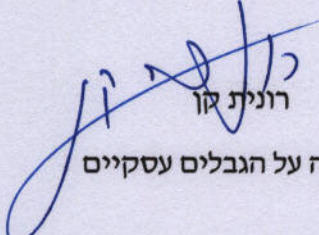
הערה לסיום, על פי הסכם המיזוג, בכוונת אקרשטיין רומניה להקים ברומניה מפעל לייצור מוצרי פיתוח סביבתי, בנייה ותשתיות. יחד עם זאת, אין בהסכם הצהרה או התחייבות כי הציוד הנרכש מנתיבי נוי ישמש את אקרשטיין רומניה במפעל המתוכנן, כמו כן אין בנמצא התחייבות מפורשת להעביר את הציוד הנרכש לחו"ל. יתרה מכך, על פי ההסכם אקרשטיין רומניה שומרת לעצמה את הזכות לשמור חלק מהציוד הנרכש בישראל, בהתאם לצרכיה²⁹.

משכך, ועל פי בקשת הצדדים, עסקת המיזוג נבחנה תחת נקודת המוצא שהציוד הנרכש יישאר בארץ. אין בכך לומר כי אלמלא כן היתה מאושרת עסקת המיזוג.

ז. סוף דבר

בחינת המיזוג בין אקרשטיין לנתיבי נוי מעלה, כי מדובר במקרה ברור בו המיזוג מקים חשש סביר לפגיעה משמעותית בתחרות. המיזוג מעורר חשש לחיזוקן של השפעות מתואמות בשוק האבנים המשתלבות, באופן שיש בו פגיעה קשה בתחרות בשוק זה. נוכח האמור לעיל, על פי דין מצווה אני להתנגד למיזוג, וכך עשיתי.

החלטתי זו נתונה לערר בפני בית הדין להגבלים עסקיים, בהתאם לסעיף 22 לחוק ההגבלים העסקיים.

 רונית קון
 הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, כ"ו בכסלו תש"ע

13 בדצמבר 2009

²⁹ סעיף 3.1 להסכם קובע כי: "...Spare parts from the Equipment and parts which are not integral parts of the production line might be kept in Israel, according to the Seller's needs and the Purchaser waives any claims and/or rights in respect thereof".